

Paradepaardjes van de fanfare: de majorettes

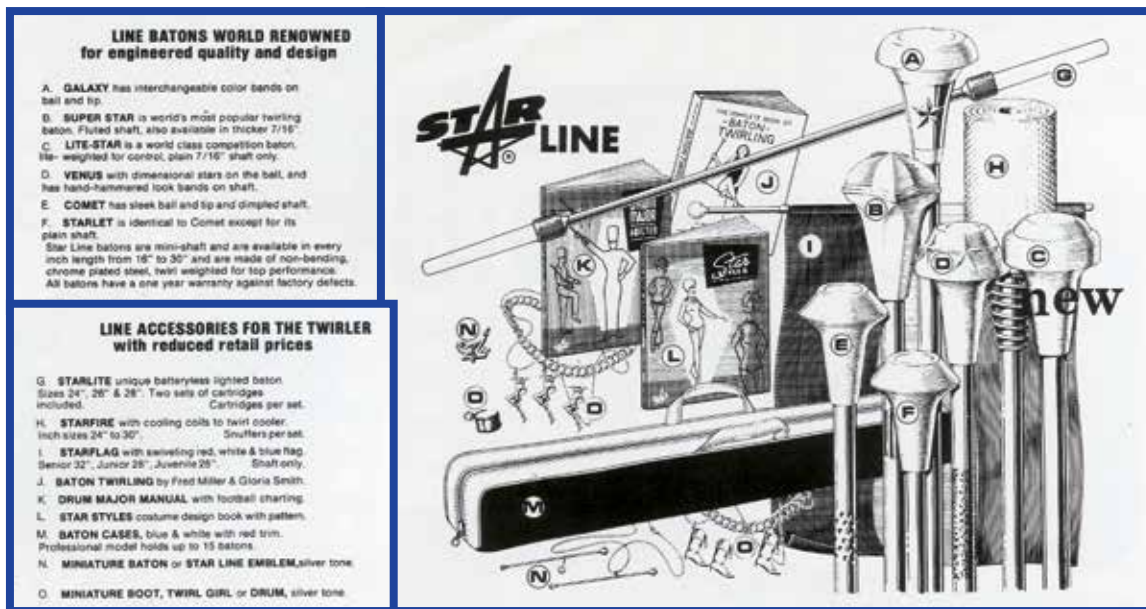
Daar zijn ze! De majorettes! Jonge meisjes gaan de muzikanten vooraf. Korte rokjes, witte laarsjes, brede lach en het immer tollende stokje. Kleine soldaatjes zijn het, sierlijk in de pas. De paradepaardjes van de fanfare, ontstaan in de jaren 1960 en 1970 in het kielzog van de al bestaande fanfare of drumband. Onmisbaar bij de kolder van de kermis. Een parade, optocht of dorpsfeest: het majorettekorps, opwarmer van het trompetgeschal. Onuitwisbaar aanwezig in de Vlaamse feestcultuur. Maar vanwaar komen ze eigenlijk, de majorettes?

Amerikaanse stokjes

Lang voor de majorettes met hun kleine stokjes in het straatbeeld verschenen, liep er al een tamboer-majoor voorop in de fanfare. De man met de stok. Hij trekt de aandacht, hij bepaalt de tred. De voorman van het muziekkorps is geïnspireerd op de tamboer-majoor van het leger. Driftig zwaaiend met zijn geweer baande die zich een weg door het publiek. De fanfare nam de functie over: het geweer werd een stok. Om het showgehalte op te krikken werd de grote stok versierd met touwen, kwasten en een koperen bol. Traditioneel bepaalden mannen het ritme van de troepen, maar sinds het einde van de jaren 1920 namen in de Verenigde Staten ook dames – de zogenaamde *drum majorettes* – de leiding. *En avant, marche!* De draaibewegingen met de stok werden almaar ingewikkelder. In 1918 publiceerde het Major-Millsaps-College van Mississippi een eerste boekje met specifieke oefeningen.

- ◀ In 1975 werden deze majorettes uit Sint-Job-In-'t-Goor twirlingkampioenes. (Huis van Alijn, Gent)

Reclamefolder met verschillende sticks, accessoires en boeken van de populaire Star Line Company. (Huis van Alijn, Gent)

Toen in de jaren 1920 turnclubs voor meisjes enorm populair werden, pikten die het gebruik op. Naast ritmische gymnastiek probeerden ze de tamboer-majoeroefeningen uit. Met succes. De stick werd kleiner, lichter en fijner, het gamma aan oefeningen groter. In Long Beach (California) startte Fred Simcock met een school voor *drum majorettes*. Hij leidde duizenden majorettes op en leert ze twirlen met alles wat ook maar rondgedraaid kon worden. Vanaf de jaren 1930 gingen de stokjes sneller draaien. Directeurs van Amerikaanse muziekkorpsen wilden meer show en spektakel. *Baton twirlers* deden hun intrede.

Het fenomeen sloeg aan: twirlen werd een modegril onder tienermeisjes en al snel begonnen de muziekkorpsen hun majoretteam uit te breiden. Hoewel de instructeurs vooral mannen bleven, werd twirlen stilaan een heuse vrouwenzaak. In tien jaar tijd raakten majorettes helemaal ingeburgerd in de Amerikaanse maatschappij, van de schoolband tot kalenders, catalogussen en magazines. Ze deden zelfs hun intrede in de reclamewereld. Chesterfield liet hen twirlen met hun sigaretten en ook Seven-Up, Kodak, Kleenex en Coca-Cola zagen brood in de kortgerokte meisjes.

Parade op Expo '58

Maar de Verenigde Staten wilden meer. Twee Amerikaanse twirlingpioniers, Norman Crider en Georges Azria, trokken in de vroege jaren 1950 op propagandatocht door Europa. Vooral de interesse van Nederland en Frankrijk werd gewekt. Op Expo

'58 lieten de Amerikaanse majorettes in België zien wat show kon betekenen. Die Amerikaanse wervelwind zorgde in Europa voor een doorbraak. Het eerste Europese majorettekorps werd in 1961 opgericht in het Franse Moulins. Meisjes van de gymnastiekploeg kregen een uniform en een houten stokje. De show was in het begin eenvoudig, maar al snel werden er Amerikaanse parade- en danstechnieken overgenomen en ingestudeerd. Later kwam er een muziekkorps bij om hen te begeleiden.

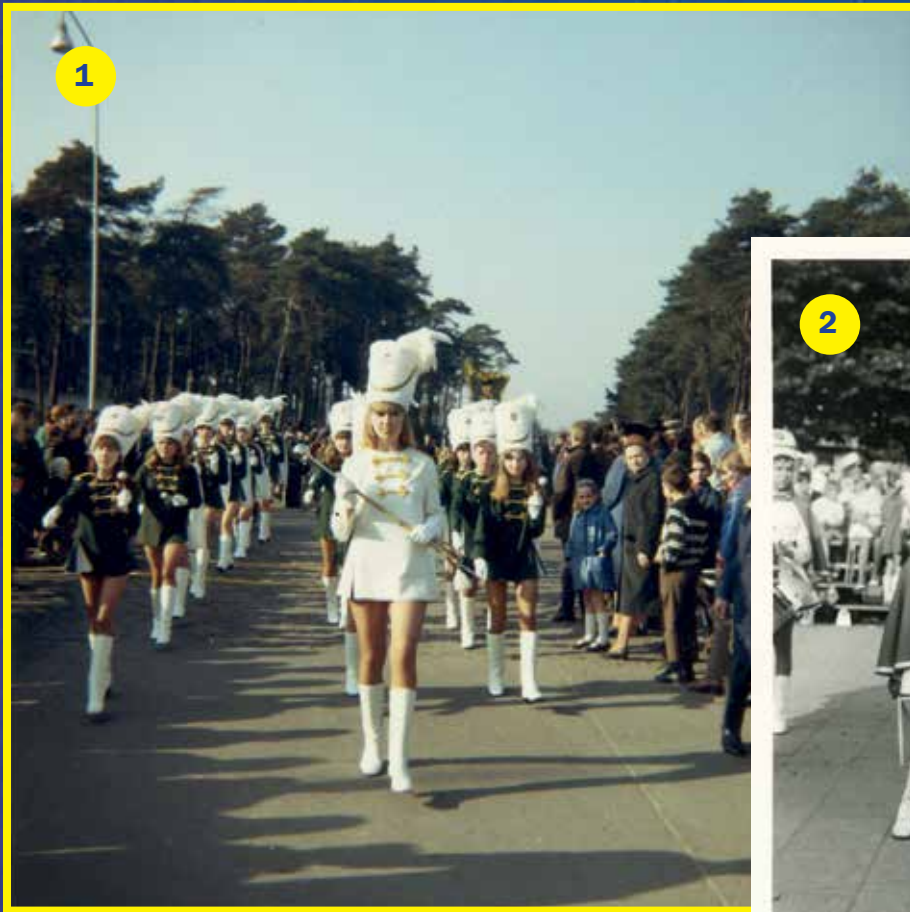
Na de Tweede Wereldoorlog probeerden Vlaamse harmonies en fanfares een nieuwe adem te vinden. Het opkomende entertainment op radio en tv had hun populariteit in de jaren 1950 aanzienlijk doen dalen. Er was meer vrije tijd en meer keuze. Televisieseries wonnen het in populariteit vaak van fanfaremuziek. De wegwijnende muziekmaatschappijen raakten geïnspireerd door de Amerikaanse aanpak. Men geloofde dat meer show en glitter de fanfare nieuw leven zou inblazen. Buitenlandse groepen werden uitgenodigd op Vlaamse processies en stoeten. Majorettes deden de fanfare groter lijken en waren de ideale manier om vrouwen te betrekken in parades. Om de Nederlandse of Franse korpsen tot hier te krijgen, was er veel geld nodig, maar toch: spektakel was gegarandeerd.

Dat moesten ze zelf toch even goed kunnen! Vlaamse muziekmaatschappijen bleven niet bij de pakken zitten en gingen naarstig op zoek naar meisjes. Een korte zoektocht, die meestal eindigde onder de eigen kerktoren: de dochters van muzikanten. En dochters van dochters van muzikanten. En vriendinnen van dochters van dochters van muzikanten. Een stralend majorettekorps kon de Vlaamse fanfares een nieuw elan geven, van oud en saai naar jong en hip.

De perfecte majorette

In het begin wist niemand echt goed hoe je majorette moest worden. Bij een majorette hoorde vanzelfsprekend een mooi uniform en een stokje. Pioniers leerden de meisjes van het dorp marcheren. Knie omhoog, borst vooruit, maar wat met dat stokje? Er schortte iets aan de opleiding van de majorettepelotons, bij gebrek aan de juiste lectuur. In 1969 kwam er verandering met *Le code de la parfaite majorette*, een instructieboekje van Marie-Ange Brillet. Molenaars Muziekcentrale vertaalde de uitgave in het Nederlands en bracht twirlen daardoor ook in Vlaanderen van papier naar praktijk. De Franse topmajorette schreef nog meer oefenboekjes, die in heel Europa werden vertaald en gevolgd.

Vanaf het einde van de jaren 1960 doken Amerikaanse lesgevers in Vlaanderen op. Muziek- en twirlverenigingen organiseerden cursussen, vormingsdagen en buitenlandse stages voor majorettes, hoofdmajorettes en instructeurs. Stepdanskoningen en twirldanskampioenen als Georges Azria, Jack Crum, Ken Sasser, Larry Patton en Bobby Courtright leerden de Vlaamse meisjes de knepen van het twirlingvak. Ook steeds meer Belgen uit de professionele dans- en twirlwereld begonnen zich bezig te houden met majoretteopleidingen. De meisjes hielden hun stokje niet langer onder de arm geklemd en werden opgeleid tot allround majorettes.

1. Majorettes van Fantasiekorps Crescendo uit Brasschaat in 1969.

2. Tamboers van fanfare De Ware Vrienden uit Sint-Job-in-'t-Goor in 1972.

3. Majorette-instructeur Adrien Hoffman met het majorettekorps van Harmonie Moed en Vlijt uit Kuurne in de jaren 1970.

4. Show van een majorettekorps in 1969.

5. Majorettes van Harmonie Deugd en Vreugd uit Gits in 1972.

(Huis van Alijn, Gent)

De focus lag op twirltechnieken, maar er was ook aandacht voor dans, choreografie, elegantie en goede manieren. Kortom, 'alles wat een goede majorette moet weten'. Cursisten gingen zich in uiteenlopende disciplines specialiseren, van vingeroefeningen met de stick tot acrobatienummers met messen en zwaarden. Behendig met de stick en met de kin in de lucht keerden de meisjes als gevorderden terug naar huis – al investeerden lang niet alle korpsen in een goede opleiding. Niet overall draaide de stick als een tol.

Het twirlniveau steeg en er was nood aan degelijker materiaal. De eerste stokken waren voldoende om ritmische bewegingen uit te voeren, maar bij een moeilijker oefening bleken ze bijna niet te hanteren. De korpsen schakelden over op de echte Amerikaanse twirlingsticks. In de VS was de commercialisering van twirlmateriaal al lang aan de gang. Star Line Company bracht het beste materiaal op de markt, het bedrijf werd razend populair. Al snel veroverden hun producten de wereld: 'Star Line is now recognized worldwide for its high quality, design and twirlability.' Een stok was niet zomaar een stok; er bestonden veel soorten schachten en toppen, in alle diktes, vormen en kleuren. De Super Star-baton was vanaf de jaren 1970 het meest in trek. Die stick was beschikbaar in verschillende lengtes, afhankelijk van de majoretteam. Jongleren gebeurde niet alleen met sticks, ook novelty's als vlaggen, hoepels, zwaarden, vuurstokken en capes werden in diverse varianten lustig in het rond gedraaid.

Kleine soldaatjes

Met de eerste majorette-uniformen, afgewerkt met epauletten en koperen knopen, kregen de majorettes een meisjesversie van de muzikantenoutfits. Het korte plooirokje liet toe de benen hoog de lucht in te zwieren, maar het jasje verhinderde sierlijke acrobatie. Knopen sprongen eraf, de zware hoed zakte voor de ogen en de stijve laarzen veroorzaakten blaren. De witte laarsjes en het militair aandoende pakje werden stilaan ingeruild voor een turnpakje. Op zoek naar een nieuwe look werden magazines en catalogi doorbladerd. Star Line Company publiceerde in 1968 het boek *Starstyles*. De Amerikaanse twirlkampioene Donna Leffingwel presenteerde daarin een aantal looks en illustreerde hoe je majorettekledij kon maken. Wie het boek bestelde, kreeg gratis een patroon waarmee je oneindig kon variëren. De naaister ging aan de slag ... Veelal werden pakjes in fluweel gemaakt: snikheet in de zomerperiode, maar te koud in de winter. Als het regende, gingen de meisjes wel eens op stap met een parapluutje in plaats van een stick. Er kwamen meer en meer outfits in lycra, vergelijkbaar met pakjes van kunstschaatsers: een zwempak met lange mouwen en dan een rokje erover. De laarsjes maakten plaats voor de meer praktische turnpantoffels. Nog later verschenen de *insteps* en jumpsuits.

Een majorette met een slordig kapsel en onverzorgde kledij hoorde niet. Voordat een majorette vertrok, werd het stokje opgeblonken en werden de handschoenen en het rokje witgewassen. Met speldjes en haarlak bracht moeder het kapsel in model. Een beetje make-up maakte de verschijning compleet. Tijdens de uitstap hielden

Majorettes van Harmonie Deugd en Vreugd uit Gits tijdens een parade in Izegem, 1972. (Huis van Alijn, Gent)

de 'meters' een oogje in het zeil. Moeders van majorettes of sympathisanten van de vereniging waakten erover dat de meisjes er piekfijn bleven uitzien. Vlekken werden snel verwijderd en meisjes met ladders in hun nylonkousen kregen tussendoor een nieuw paar toegestopt. Voor de zekerheid staken er altijd een extra paar panty's, pleisters en zakdoekjes in de handtas van de meters.

De gedroomde majorette was op en top vrouwelijk, had een mooi lichaam en zag er altijd onberispelijk uit. Ook in Vlaanderen maakten reclamemakers gretig gebruik van dat geïdealiseerde majorettepersonage: 'Van dieetmayonaise krijgt u een strak majorettefiguur!' Of ook: 'Biotex maakt uw was witter dan wit, even blinkend als het majorette-uniform op de doos!'

Op stap met de fanfare

Kermissen, braderieën, voetbalmatchen: voor alles blonk de fanfare haar instrumenten op en trokken majorettes hun mooie pakjes aan. De kortgerokte meisjes waren de blikvangers op sportwedstrijden en schoolfeesten. Ze waren aanwezig bij de huldiging van duivenkampioenen, de opening van nieuwe winkelcentra, het sinterklaasfeest, het jubileum van een honderdjarige en het huwelijk van de hoofdmajorette. Ook op carnivals- en bloemenstoeten mochten ze niet ontbreken. Mensen kwamen graag kijken, de fanfaremuziek zorgde voor de juiste sfeer en de majorettes brachten show en vertier in het midden van de straat.

Op het teken van de tamboer-majoor klonken de bassen van de bombardon, schet-
terden de trompetten en vlogen de sticks van het majorettepeloton de lucht in. De
hoofdmajorette liep met een fluit voorop en gaf de oefeningen aan. Daarna volgde
de groep, een twintigtal meisjes, vaak opgesteld in rijen van vier. Tijdens de optocht
werden marsfiguren gevormd: de graat, de paraplu, de raket en de slang, waarbij de
meisjes op één lange rij kronkelend de straat doorkruisten. Ergens vooraan liep een
heel klein majorette als mascotte. Ook de instructeur wandelde mee aan de zijlijn, gaf
instructies en moedigde hen aan. De muzikanten werden op hun beurt voorafgegaan
door een tamboer-majoor of een dirigent. Helemaal achteraan sloten bestuursleden,
ereleden, ouders, broers, zussen en vriendjes aan. Majorettes beleefden hun glorie-
tijd in de jaren 1970. Jonge meisjes wilden er maar al te graag bij horen en vonden het
heerlijk om te paraderen in een mooi uniform en te delen in de glamour.

Majoretteles

Wie twaalf was, mocht zich bij het korps aansluiten. Voor jongere meisjes werd er
soms een aparte groep voorzien: de miniretten. Elegante jongens die zich aanbo-
den waren ook welkom, maar zij bleven een uitzondering. Majorette werd je niet
zomaar. Er moest wekelijks geoefend worden. Elke zaterdag was er majoretteles in
een turnzaaltje van de gemeente of de refter van een lagere school. Eerst werd het
marcheren ingeoeffend. Daarna leerde de hoofdmajorette of instructeur nieuwe
pasjes en twirls aan. Wie nieuw was in het korps werd vaak even apart genomen
om het marcheerritme onder de knie te krijgen. Ook buiten de les werd enthousiast
verder geoefend. De instructeur maakte tekeningen van de paradediguren en gaf ze
op een blaadje mee naar huis.

In contactbladen van muziekfederaties werden in de majoretterubriek de kwa-
liteiten uiteengezet die de majorettes moesten hebben: 'Het spreekt vanzelf dat een
majorette altijd een streling voor het oog moet zijn. Wie misdeeld is door moeder
natuur zal zeker geen verfraaiing betekenen voor je korps.' In de realiteit lag de lat
gelukkig niet zo hoog. Een goed figuur was mooi meegenomen, maar in de meeste
Vlaamse majorettekorpsen was iedereen welkom. Majoretteles bleef in de eerste
plaats een vorm van ontspanning. Toch kozen sommige korpsen bewust voor meisjes
van dezelfde leeftijd en grootte. Maar zelfs toen stond dat in schril contrast met de
perfectie van de fel getrainde Franse korpsen. In Frankrijk werden topmajorettes
echte sterren. De commercialisering, specialisatie en individuele vedettecultus
werden in Vlaanderen niet zo ver doorgedreven.

Blotebillenparade

Majorettemeisjes kwamen terecht in een mannenbastion van muzikanten en be-
stuursleden, vaders en grootvaders met snorren en bierbuiken. Plaats van afspraak
was telkens het café. In een zaaltje achteraan kwamen ze oefenen en vergaderen,
instrumenten en kelen smeren. Hield de stoet bij een optocht even halt, dan dron-

ken de muzikanten graag een pint. Ook de majorettes kregen een bonnetje van
de dirigent, weliswaar om een limonade te drinken. Het majorettekorps was een
wereld op zich met eigen trends en opvattingen, soms werden ze bespot en al eens
scheef bekeken. Toch bleven ze een gesmaakt feestelement bij festiviteiten, met hun
minirokjes als blikvangers. De meisjes die voor de ogen van jongens en mannen in
het midden van de straat flaneerden, kregen ook negatieve reacties. Velen staarden
zich blind op de blote benen. Hun hobby werd niet altijd even serieus genomen. Een
meisjescultuur tussen mannen met schuimende pinten lokte bij buitenstaanders
ook kritiek uit: 'Bij de majorettes leer je roken, drinken en met de mannen flirten!'
Vriendjes werden weleens jaloers wanneer er te veel naar hun liefjes werd gefloten.
Bekoren mocht, verleiden niet. Wanneer een majorette huwde, vond ze het vaak
zelf ook welletjes geweest en hing ze het pakje aan de kapstok.

Tot grote frustratie van twirlorganisaties werd er vaak te oppervlakkig naar
majorettes gekeken. Paul Hofkens, oprichter en icoon van het Belgian Twirling
Institute (BTI), bleef herhalen dat prestaties het resultaat waren van wekenlange
training. Het twirlpeil was niet bij alle korpsen even hoog en ook de elegantie en
etiquette werden, net als de glimlach, weleens vergeten. Ondanks verwoede pog-
ingen van het BTI om alle meisjes om te vormen tot twirlende majorettes bleef de
majorettekarikatuur standhouden.

De knapste majorette van het land

Om het prestige te verhogen werden vanaf de jaren 1970 wedstrijden voor majorettes
georganiseerd, naast muziekfestivals en concours voor de muzikanten. Meisjes streden
om de titel van Miss Majorette en goed getrainde majorettekorpsen konden zo een
sterk staaltje van hun kunnen tonen. Wie een provinciaal majorettekampioenschap
had gewonnen, maakte kans om de 'beste majorette van het land' te worden. De jury
werd steeds professioneler samengesteld, zodat uiteindelijk niet het mooiste meisje,
maar de majorette met de knapste solo-oefening won. Op zondag 9 juni 1974 streden
de beste groepen voor de eerste keer op het nationaal kampioenschap in Knokke
om de eerste prijs. De hoofdmajorette die haar groep het best had geleid, kreeg een
aparte prijs. Bij de beoordeling werd rekening gehouden met 'een leidinggevende
persoonlijkheid, zelfzekerheid, stokvaardigheid, sierlijkheid, charme en presentatie'.

Meer en meer spitsten majorettekorpsen zich toe op wedstrijden. Ze probeerden
hun competitiedrang te combineren met hun verplichtingen bij de lokale fanfare.
Om de muzikanten een hart onder de riem te steken, probeerden ze de meer tech-
nische twirls en uitgekiende choreografieën ook op straat uit. Tot hun frustratie
bleven ze daar doorgaans heel beperkt in beweging. Pas op wedstrijden konden de
majorettes echt de show stelen en verdween de fanfare op de achtergrond. Daar
was de muziek slechts begeleiding en het twirlen een sport waarin de meisjes als
groep en individueel hun kunnen konden demonstreren. In de competitie kon een
majorettegroep kiezen tussen show met 'mechanische' of livemuziek. Bij de laatste
categorie begeleidde de harmonie, fanfare of drumband de meisjes. Muziekfederatie

Fedekam streefde zo veel mogelijk naar een eigen Vlaamse stijl. Groepen mochten in geen geval een imitatie van de Amerikaanse collega's worden. Optredens mét een muziekkorps werden sterk gestimuleerd. Desondanks lieten de meest competitieve majorettekorpsen de livebegeleiding vaker achterwege. Ze hielden graag zelf de muziekkeuze in handen. De nieuwste hits op cassettebandjes en elpees gingen mee; de fanfare lieten ze thuis.

Uit het straatbeeld en de comeback

In de jaren 1980 begonnen de lange rijen majorettes uit het straatbeeld te verdwijnen. Korpsen krompen wegens een gebrek aan kandidaten. De liefde voor het jongleerwerk met de stick verdween en de driloefeningen van de parade schrikten jonge meisjes af. Ze kozen een andere hobby of wilden liever een marcherende muzikante worden. Anderzijds bleek show geven op straat voor veel meisjes net geen uitdaging meer. Ze wilden het land in, bekertjes winnen en promoveren. Niet oefenen, maar trainen. Veel majorettegroepen koppelden zich los van de fanfare en werden zelfstandige (majo-)twirlverenigingen. Voor een uitzonderlijke gelegenheid lopen ze ook vandaag nog wel eens met een muziekvereniging mee, in twirlpak of bij koud weer in een trainingsbroek. Slechts enkele groepen hebben hun unieke band met de fanfare behouden, maar de meeste traditionele korpsen zijn ondertussen opgedoekt.

Min of Meer Majorettes brengen vandaag opnieuw show op straat. De Brusselse majorettebrigade Majorettekete grijpt terug naar de eerste uniformen met blinkende knopen en nauwsluitende laarsjes. Ze zijn een ondeugende versie van hun voorgangers van het eerste uur: sexy en een beetje stout. Net zoals Vooruit met de kuit vond ook cabaretband 't Schoon Vertier uit Gent inspiratie bij de majorettes. Bij La Guardia Flamenca stelen kortgerokte flamencomajorettes de show. Ook andere showkorpsen brengen een revival van parade op straat. Majorettes zijn niet meer wat ze geweest zijn, maar één ding is zeker: ze blijven een streling voor het oog.

Deze tekst werd geschreven naar aanleiding van *En avant, marche!*, een samenwerking tussen het Huis van Alijn, Vlamo, Uitgeverij Hannibal, Resonant, het Centrum voor Beeldexpressie en tientallen muziekverenigingen. Het partnerschap resulteerde in een boek en een expo.

Beknopte bibliografie

Marie-Ange BRILLET, *Le code de la parfaite majorette*, Charnay-lès-Mâcon: Robert Martin, 1969, 35 pp.

Marie-Ange BRILLET, *Twirling en parade*, Wormerveer: Molenaar's muziekcentrale nv, 1971, 77 pp.

Guy DAVID, *Majorettes de France*. Parijs: C. Dassaud, 1971, 183 pp.

HET HUIS VAN ALIJN, *De jaren '60 in België*, Tielt: Lannoo, 2007, 143 pp.

HET HUIS VAN ALIJN, *De jaren '70 in België*, Tielt: Lannoo, 2007, 143 pp.

Paul HOFKENS, *Wij brengen show!*, Maastricht, 1972, 135 pp.

Marina LAMSENS, *Majoretten: een subcultureel fenomeen*, KU Leuven, licentiaatsverhandeling, 1981, 209 pp.

EXPO – Al decennialang maken muziekverenigingen deel uit van het maatschappelijk en sociaal leven. Elk blaaskorps heeft zijn eigen geschiedenis en kent dagen van wisselend succes, maar geen feest of plechtigheid zonder trompetgeschal of tromgeroffel! Dat was vroeger zo en is vandaag niet anders. Voor kermissen, inhuldigingen, herdenkingen en andere officiële gelegenheden worden de instrumenten opgeblonken. Ook voor de camera van Stephan Vanfleteren trokken muzikanten hun uniform aan. Hij maakte het afgelopen jaar honderden studioportretten. In een audiovisuele presentatie op deze expo zijn deze iconische beelden op de expo te zien.

En avant, marche! biedt een brede inkijk in het verenigingsleven en tradities van fanfares en harmonies. In het Huis van Alijn zet het muzikaal erfgoed tot 15 september 2013 de hoofdtoon.

21 november 2012 tot 15 september 2013
van dinsdag tot zaterdag van 11 tot 17 uur
op zondag van 10 tot 17 uur
gesloten op maandag
toegangsprijzen: € 5 / € 3,75 / € 1 / gratis
Het Huis van Alijn, Kraanlei 65, 9000 Gent
09 269 23 50
info@huisvanalijn.be
www.huisvanalijn.be

BOEK – De ultieme ode aan de fanfare. Het boek geeft in honderden foto's een beeld van het Vlaamse fanfare- en harmonielevens in de twintigste eeuw. Met een prachtige portrettenreeks van Stephan Vanfleteren.

Uitgeverij Hannibal
Hardcover, 288 pp., € 45

